

Kvetiny ako integrujúci prvok exteriéru a interiéru

D. Krajčovičová: Flowers as an Integration Element of Exterior and Interior. Život. Prostr., Vol. 38, No. 1, 9 – 11, 2004.

As early as in the ancient Rome plants were cultivated in flowerpots situated on terraces (solarium), they were also a part of atrium, inner yard, where they have excellent conditions for their growth. In European residences of nobilities the roof terraces with many flowers could be often found, especially with citruses. Nowadays man develops conditions for plants also on the positions where they don't grow naturally – on the roofs of not only dwelling houses, but also of hotels etc. The interconnection of the exterior and interior can be realized only by winter gardens that create the transition between particular forms of residential space.

Vo svojej vnútornej podstate pôsobí rastlina vo vzťahu k okolitým prvkom vždy neutrálne, či už máme na mysli interiéru a rastliny, ktoré sa v ňom používajú ako doplnok (interiérové rastliny) v súvzťažnosti s vecami, ako je zariadenie, nábytok, spotrebné predmety alebo umelecké doplnky, alebo rastliny v exteriéroch – drevíny, kroviny, byliny – v súčinnosti s budovami, námestiami, ulicami, vybavením parterov a doplnkami drobnej architektúry. Rastliny môžu byť výborným spájacím elementom. Človek ich vníma samozrejme, bez toho aby na neho pôsobili rušivo, pretože ony na túto Zem od nepamäti patria, boli tu skôr ako človek, skôr, ako človek začal vytvárať technické diela.

Kvetinami často nazývame rastliny, ktoré vo svojich pôvodných areáloch nie sú kvetinami v pravom zmysle. Kvetinami nazývame aj izbové rastliny, z ktorých niektoré sú ozdobné kvetom, prípadne v interiérových podmienkach občas kvitnú (napr. klívia, na jej kvety musíme často čakať aj niekoľko rokov), ale väčšina je ozdobná listom. Mnohé z tých, ktoré používame v interiéroch, dosahujú v pôvodných prírodných areáloch značné rozmery, napríklad dracény, figovníky, dífenbachie, fatsie a pod.

Z histórie

Keď sa vrátíme k myšlienke o kvetine ako integrujúcom prvku, mali by sme siahnuť do záhradnej histó-

rie. Keby sme nechceli ísť priveľmi ďaleko, začnime od antického Ríma, teda od 2. storočia pred n. l. Bohatí patricijovia bývali v meštianskych domoch v centre Ríma i v krásnych vilách na pahorkoch nad mestom, odkiaľ bol krásny výhľad nielen na mesto, ale aj do okolitej krajiny. V subtropických podmienkach Talianska bol najprijemnejšou časťou dňa večer po západe slnka, keď sa dalo sedieť na terase, ktorá bola súčasťou domu. Okrem nábytku a umeleckých doplnkov, ako boli rôzne bronzové a kamenné skulptúry, súčasťou terasy boli rastliny vysadené v črepníkoch. Tieto terasy nazývali v starom Ríme soláriá. Starí Rimania tiež prevzali od Etruskov prvok, ktorý nazvali átrium. Bol to dvor uprostred stavby, ktorý bol vstupným priestorom do všetkých častí domu, tvoril akúsi vstupnú halu, prijímaciu miestnosť. Átrium malo štvorcový alebo obdĺžnikový pôdorys a dodnes sa v architektúre bežne používa. Súčasťou tohto priestoru boli rastliny vysadené na záhonoch, v trávnikoch, alebo aj v črepníkoch. Často tam pestovali rôzne palmy dovezené zo severnej Afriky, ktoré by na voľnom priestranstve neprežili, ale v chránenom átriu neboli vystavené takému silnému vplyvu poveternostných podmienok (vetru a mrazu).

V období renesancie (v 15. storočí) sa v Taliansku uzavretý dvor mení na otvorený. Záhradou sa stáva celá terasa, často obklopená vysokým kamenným múrom, ktorý mal chrániť nielen obyvateľov domu pred zrak-

mi verejnosti i prípadnými zlodejmi, ale aj rastliny pred nepriazňou vonkajších podmienok. V tom čase sa začali pestovať v talianskych záhradách citrusy pochádzajúce zo strednej Ázie. Dnes ich považujeme za samozrejmu súčasť Stredomorja, kde sa pestujú ako ovocné stromy, ale v 15. storočí sa pestovali v terakotových črepníkoch pravidelne rozmiestnených v záhrade na trávnatých plochách alebo popri chodníkoch. Neskôr ich začali vysádzať aj do voľnej pôdy (napríklad na ostrove Isola Bella v jazere Lago Maggiore chránenom Alpami, alebo v južných oblastiach a na Sicílii, kde je oveľa teplejšie ako na severe). V krásnom prostredí nad sladkovodným jazerom Lago Maggiore sa týčia terasy neskororenesančnej záhrady, na jej strešných terasách sú 4 m vysoké strihané steny z citrusov a kamélií, na záhonoch rastú banánovníky a araukárie a v čase pl-

ného rozkvetu v skleníkoch pestovali sortiment cudzokrajných rastlín dovezených z južnejších a teplejších krajín (zo strednej Ázie a severnej Afriky).

Vzhľadovo odlišné, ale obsahovo podobné boli aj arabské záhrady. Arabská záhrada bola uzavretá do vnútorného dvora (átria), často obdĺžnikového tvaru, obklopeného budovou. Ústredným prvkom záhrady bola vodná plocha (bazén), okolo nej sa odohrával spoločenský život, hlavne po západe slnka. Arabi boli majstrami v používaní rastlín, ktoré tvorili s fasádou budovy, osobitne s jej štruktúrou a jemným ornamentom, harmonický celok. Osobitne preto, lebo v záhrade neumiestňovali sochy. Ak použili skulptúru v priestore (napr. na fontáne), boli to skôr motívy rastlín a zvierat, nakoľko náboženstvo im nedovoľovalo zobrazovať bohov. V arabskom prostredí rastú kvetiny vo voľnej prírode, preto sa ich naučili pestovať. Ruže i trvalky, cibulovité (tulipány, narcisy, ľalie), aj hlúznaté (kosatce) byliny vedeli majstrovsky použiť na záhonoch, poznali aj psychologické pôsobenie farieb, takže zoskupovali rastliny studených farieb (fialové, modré, biele) a teplých (oranžové, žlté, červené) tak, aby vytvárali pôsobivé kompozície pre rôzne obdobia dňa a roka.

Strešnú terasu sme spomenuli už v antickom Ríme, a ak by sme išli ešte hlbšie do histórie, našli by sme ju aj v minojských a krétskych palácoch. Tento typ záhrady sa objavuje v rôznych obdobiach v palácoch kráľov a veľmožov v rôznych krajinách Európy a Ázie, možno ju nájsť napríklad v španielskom Escoriali (rozhranie renesancie a baroka), švédskom Karlsbergu alebo v paláci kardinála Lamberga v Passau, ktorý sa už počíta k barokovým stavbám. Všade sa nachádzali strešné terasy s množstvom rastlín, medzi ktorými dominovali práve citrusy.

Pri všetkých spomínaných záhradách bolo treba urobiť často technicky veľmi náročné úpravy, ktoré umožnili rastline dostať sa čo najbližšie k človeku. V týchto historických obdobiach ani nebola potreba vnášať veľké množstvo rastlín do mesta a do domu, pretože divoká príroda vytvárala prstence zelene v okolí sídel. Záhrada a záhradná terasa boli prejavom moci a bohatstva, ale aj určitej citlivosti voči všetkému, čo vytvára krásu a harmóniu. A jedným z prvkov schopných vytvoriť krásu a harmonizovať prostredie, sú živé rastliny, osobitne také, ktoré sa môžu použiť v bezprostrednej blízkosti človeka, teda na terase, na balkóne, pred domom a neskôr aj v dome či v byte. Človek túži po blízkosti rastlín a je ochotný investovať aj veľké finančné obnosy na to, aby ich získal.

Až s výstavbou meštianskych domov (v 19. storočí) v uličnej zástavbe s malým átriom alebo dvorom sa dostáva rastlina do interiéru. Vstupné haly meštianskych domov v stredoeurópskych mestách alebo presklené chodby sa stali vhodným miestom napríklad pre

africkú lipku, fuksie, muškáty a klívie, ktoré na studených chodbách a halách bez problémov prezimovali a pri lokálnom kúrení drevom alebo uhlím mali aj dostatok vlhkosti.

Strešné terasy a záhrady v súčasnosti

Podobne ako mešťan v minulosti cítil potrebu prieŕsiť si rastliny na strechu solária, aj novoveký človek ich potrebuje mať tam, kde sa pohybuje, či už je to pracovné alebo súkromné prostredie. Tento problém je výraznejší v centrách veľkých sídel, v ktorých je málo zelených plôch. Preto sa hľadajú nové alternatívne formy a možnosti vytvoriť podmienky na existenciu rastlín aj tam, kde by za normálnych okolností nerástli, na strechách budov, na balkónoch a mezanínoch, na strešných terasách a terasových domoch. Špeciálne statické a stavebné podmienky sa vytvárajú už pri navrhovaní budov, aby bolo možné umiestniť rastliny na strechu. Dnes už nie sú ojedinelé celé komplexy strešných záhrad nielen na obytných budovách, ale hlavne na hotelových komplexoch, kde sa okrem zelených plôch nachádzajú parkoviská, bazény, detské ihriská, prípadne športové plochy pre mládež i dospelých na voľnočasové aktivity. Často si na strechách pestujú ľudia zeleninu, prípadne drobné ovocie.

Prepojenie interiéru a exteriéru sa v prípade existencie strešnej záhrady dá kombinovať cez zimné záhrady rôzneho typu, či už vykurované, alebo nevykurované. Opticky i esteticky vytvárajú prirodzený prechod z jednej formy obytného priestoru do druhej. V presklenej zimnej záhrade si možno posediť pri čaji alebo káve, alebo tráviť voľný čas čítaním, nakoľko vnímanie denného svetla je tam oveľa dlhšie ako v uzatvorenej miestnosti. Vhodným výberom a zoskupením interiérových rastlín v kombinácii s rastlinami na strešnej záhrade si možno vytvoriť harmonické prostredie a predstavu idealizovanej prírody. Sukulentný typ zimnej záhrady môže nadviazať na strešnú záhradu extenzívneho typu, subtropický typ zimnej záhrady je vhodnejšie prepojiť so strešnou záhradou intenzívneho typu zelene. Záhradný architekt sa môže vyhrať s farbami listov, so štruktúrou habitu rastlín, môže ich kombinovať v jemnej harmónii a vytvoriť pokojnú atmosféru. Použitím kontrastov sa dá vytvoriť v určitých bodoch napätie a podčiarknuť dominantnosť niektorých prvkov. S kompozíciou tu možno pracovať podobne ako pri inej architektonickej tvorbe. Výhodou je skutočnosť, že vnímanie detailu je na terase a v zimnej záhrade intenzívnejšie, takže tento typ kompozície možno realizovať vo väčšej miere ako na voľnej ploche v teréne.

Veľkú úlohu zohráva výber rastlín, ich vitalita i miera starostlivosti. Rastliny v bezprostrednej blízkosti člo-

veka vyžadujú jeho priamu starostlivosť, dokonca jeho citovú zainteresovanosť. Rastliny reagujú na človeka, ktorý sa o ne stará, vnímajú jeho prítomnosť, ale aj neprítomnosť. Sú od neho do veľkej miery závislé a každé zanedbanie starostlivosti veľmi rýchlo na ich vzhľade poznať.

* * *

Možno predpokladať, že vzťah človek – rastlina sa bude v budúcnosti čoraz viac zužovať. Ako boli v staroveku rastliny od človeka nezávislé (človek mal dokonca voči nim magickú úctu), postupom civilizácie sa stávajú od neho čoraz závislejšie. Pozorujeme tu podobný proces, ako sa udial v priebehu času so zvieratami. Čím viac si človek prírodu podmaňuje, tým viac ju robí od seba závislou. Čím viac ju robí závislou, tým viac by jej mal rozumieť, aby s ňou mohol komunikovať.

Čím budeme schopnejší vytvárať rastlinám lepšie podmienky na ich existenciu, tým budú rastliny vitálnejšie a budú nám poskytovať viac potešenia a radosti z ich krásy.

Literatúra

- Krajčovičová, D.: Strešné záhrady. Dizertačná práca. Slovenská poľnohospodárska univerzita Nitra, 2000.
 Machovec, J., Jakábová, A.: Interiérové kvetinárstvo. Učebné texty. Vydavateľstvo SPU Nitra, 2003.
 Pospíšil, K.: Zimní zahrady. Grada Praha, 2001.

Foto: archív autorky

Ing. Daniela Krajčovičová, PhD., Katedra biotechniky zelene Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU, Tulipánová 7, 949 76 Nitra
daniela.krajcovicova@uniag.sk